
ДО 60-РІЧЧЯ ГЛІБА ЮРІЙОВИЧА ІВАКІНА

Гліб Юрійович Івакін (народився 30.01.1947 р. у м. Київ) – доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту археології НАН України з наукової роботи, завідувач відділу археології Києва.

Гліб Юрійович належить до відомої родини київських інтелігентів. Його дід, Олексій Андрійович, професор, завідувач кафедри анатомії КДУ та Київського медичного інституту, ще з Катеринослава був близько знайомий із Дмитром Яворницьким, батько, Юрій Олексійович, – відомий літературознавець, один із провідних дослідників творчості Т. Шевченка (лауреат Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка), колекціонер живопису.

Від родини вчений успадкував потяг до науки, талант швидко та ретельно опанувати нові наукові напрями, вміння доступно формулювати складне і непересічне, почуття гумору й товариську вдачу.

У 1970 р. Г.Ю. Івакін закінчив історичний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка. У 1970–1972 рр. служив в армії командиром взводу (група радянських військ у Німеччині). У 1973–1974 рр. був старшим науковим співробітником Державного історико-архітектурного заповідника «Софійський музей». У липні 1974 р. молодий науковець перевівся до відділу археології Києва Інституту археології, де і пройшов шлях від лаборанта до провідного наукового співробітника.

Гліб Юрійович розпочинав свою наукову діяльність із дослідження доби в історії Києва, що через розпорошеність та нестачу джерел належала до маловивчених, а більшість архітектурних пам'яток була практично не ідентифікована. Завдяки широкій ерудиції Г. Івакін однаково вільно інтерпретував писемні джерела та оперував археологічними артефактами. Він зумів подолати численні стереотипи, що панували у радянській науці у поглядах на розвиток Києва після монгольського розгрому. Вчений уперше разом із іншими видами історичних джерел широко залучив археологічний матеріал. Комплексний підхід приніс переконливі результати: стало зрозуміло, які втрати поніс Київ у результаті військового штурму 1240 р., які

київські монастирі й храми були занедбані та пережили руйнацію через зміну політичного й економічного життя у місті протягом наступних століть. Новаторством осмислення матеріалів відзначалася й дисертація Г. Івакіна на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук («Киев во второй половине XIII — первой половине XVI вв.»), яку він захистив 1985 р. Продовженням зазначених розробок стала докторська дисертація «Історичний розвиток Києва XIII — середини XVI ст.», захищена 1997 р. на основі монографії з такою самою назвою, що вийшла друком 1996 р.

Проте головною справою усього життя Гліба Юрійовича, яку він не перериває і сьогодні, стали археологічні дослідження пам'яток Києва. Кількість розкопів, в яких брав участь або керував ювіляр, важко перелічити. Всім сучасним археологам відомо, що розкопки на новобудовах – це нелегкий тягар, оскільки здебільшого вони мають рятівний характер і забирають багато часу та енергії (звісно, переважно на написання наукових праць), однак їм немає альтернативи: або дослідження, і тоді з'явиться нова інформація щодо території забудови у вигляді наукового звіту, або всі археологічні матеріали зникнуть під ковшем екскаватора. Відродивши наприкінці 60-х — на початку 70-х рр. минулого століття археологію Києва як окремий науковий напрям, археологи тієї когорти, до якої уже понад 30 років належить і Г. Івакін, взяли на себе відповідальність за пам'ятки археології нашого міста. Гліб Юрійович розкопував археологічні пам'ятки X—XVIII ст. Подолу, Гончарів та Кожум'як, Печерська, і Верхнього Києва.

Визнанням високого наукового рівня ювіляра є присудження йому двох державних премій України в галузі науки і техніки — за цикл праць із археології та історії стародавнього Києва (1983) та праці «Давня історія України» й «Етнічна історія давньої України» (2002).

Гліб Юрійович Івакін — високопрофесійний компетентний фахівець. Його толерантність та вміння знаходити спільну мову з архітекторами та будівельниками допомогли йому у виконанні величезної і відповідальної роботи, пов'язаної з відновленням зруйнованих у 30-х роках XX ст. середньовічних пам'яток монументальної архітектури Києва. Зокрема, йдеться про розкопки

Академік НАН України П.П. Толочко і д.і.н. Г.Ю. Івакін на розкопках Михайлівського Золотоверхого собору (1997)

церкви Успіння Богородиці Пирогощі, Успенського собору Києво-Печерської лаври, Михайлівського Золотоверхого собору, що надали безліч нових наукових даних.

Останні два польові сезони дослідник сконцентрував усі свої зусилля на вивченні Десятинної церкви. Це, без жодного сумніву, новий етап не лише в археології Києва, а й в архітектурній археології середньовічних будівель доби Київської Русі в цілому. Здобуті експедицією матеріали, до складу якої увійшли такі знані вчені в галузі давньоруської кам'яної архітектури, як Олег Іоанісян (Санкт-Петербург) та дослідник архітектури Давнього Галича Юрій Лукомський (Львів), уже сьогодні дають змогу стверджувати про нові наукові здобутки. Йдеться насамперед про етапи будівництва та перебудов храму, первісний задум його архітектури й вимушену зміну під час будівництва конструкції основи, нові поховання могильника дохристиянського часу. Завдяки розкопкам пам'ятки початкова історія вітчизняної архітектури отримала міцне підґрунтя наукових фактів. Не менш відповідальними є масштабні розкопки в зоні реставрації «Мистецького Арсеналу», що має стати провідним музейним комплексом України. Тут розкопано величезну (кілька тонн) кількість комплексів різноманітної кераміки XVI—XVIII ст.

Крім наукової роботи, Г.Ю. Івакін веде значну популяризаторську та пам'яткоохоронну роботу. Його виступи у пресі, на телебаченні та радіо не лише цікаві й змістовні, а й ненав'язливо та послідовно демонструють громадянську позицію ученого в ставленні до культурно-історичної спадщини. За його участі відбувалося створення охоронних та заповідних зон Києва, а

томи «Зводу пам'яток історії та культури України. Київ», до редакційної колегії яких він входить, містять його численні статті. Г. Івакін — відповідальний редактор багатьох монографій, зокрема надзвичайно цікавої і резонансної праці дослідника Києва передвоєних часів І.О. Іванцова «Стародавній Київ».

Як відповідальний секретар Національного комітету України Всесвітньої спілки візантиністів Г.Ю. Івакін проводить велику роботу в зазначеній царині. Він допомагав організувати участь українських учених (і сам брав участь) у роботі міжнародних конгресів візантиністів у Москві, Копенгагені, Парижі, Лондоні. Його зусиллями в Україні надруковано книгу одного з найкращих дослідників візантійської архітектури, професора університету штату Іллінойс (США) Роберта Оустерхаута «Византийские строители» (під-готовлена спільно з Л.А. Беляєвим). Це видання — винятково цінна енциклопедія методів роботи візантійських майстрів і є вагомим кроком у донесенні до вітчизняного читача найвизначніших праць закордонних візантиністів.

Крім того, Г.Ю. Івакін бере активну участь у регіональних та міжнародних наукових форумах (Київ, Афіни, Варшава, Лондон, Москва, Париж, Санкт-Петербург, Яси тощо). Він автор понад 200 друкованих праць, зокрема «Киев в XIII—XV веках» (1982), «Оповіді про стародавній Київ» (1982). Вагомим є його внесок у створення фундаментальних колективних праць — «Новое в археологии Киева» (1981), «История Киева», в 3 томах (1986), «Археология УССР» (1987), «Давня історія України» (2000) тощо.

Г.Ю. Івакін як керівник одного з найбільших відділів та заступник директора Інституту ар-

хеології значну увагу приділяє науково-організаційній роботі. Він — заступник голови вченої ради Інституту та Спеціалізованої ради із захисту докторських дисертацій, а також член наукових або науково-методичних рад інших організацій (Міністерства культури та туризму, Держбуду України, Головного управління з охорони культурної спадщини Київської міськдержадміністрації, Національного заповідника «Софія Київська», Національного Киє-

во-Печерського історико-культурного заповідника) тощо.

Вітаючи Гліба Юрійовича з 60-річчям, бажаємо йому міцного здоров'я і якнайшвидшої та найповнішої реалізації усіх творчих задумів і планів, а також заслуженого успіху і визнання, адже як стверджували мудрі римляни: «У фортуни не такі довгі руки, як нам здається, вона хапає лише тих, хто лине до неї».

М.А. САГАЙДАК

ДО ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛАРИСИ ІВАНІВНИ ВІНОГРОДСЬКОЇ

5 лютого 2007 р. Інститут археології НАН України відзначав ювілей Лариси Іванівни Віноградської. Дитинство Лариси Іванівни припало на важкі післявоєнні роки і пройшло в м. Комсомольськ Хабаровського краю (Росія). Напевно, саме там на безкрайніх просторах Приамур'я, серед однолітків юного міста сформувалися відкритість, простота та щирість цієї людини. Нині подібні молодіжні колективи назвали б неформальними. Неформальними були й стосунки, що не залишали місця для фальші.

До Києва родина Лариси Іванівни переїхала в 1963 р., і вона одразу ж потрапила на роботу до «Київпроекта», де і працювала досить довгий час. Можливо, враження від першої роботи і визначили її подальший науковий інтерес до архітектурної спадщини пізньосередньовічної

України. Вищу освіту Лариса Іванівна отримала в Київському державному художньому інституті.

До Інституту археології вона потрапила в 1974 р. на посаду художника. З 1987 р. працювала на посаді молодшого наукового співробітника відділу давньоруської та середньовічної археології, в якому працює і нині. Перші археологічні роботи Л.І. Віноградської були пов'язані з розкопками Новгород-Сіверського, Білої Церкви, Василькова, Монастирка, Києва. З 1987 до 1990 рр. вона брала участь у виконанні планової теми «Давні поселення X—XIII ст.» і працювала у складі археологічної експедиції під керівництвом В.О. Петрашенко на розкопках поселення біля с. Григорівка Канівського р-ну. Поступово молода дослідниця зосередилася на добі українського середньовіччя (XVI—XVII ст.), розпочавши самостійні археологічні розвідки та охоронні роботи на пам'ятках пізнього середньовіччя на Поділлі та Середньому Подніпров'ї. На той час вона вже очолювала пізньосередньовічний загін, що проводив обстеження замків на Поділлі, охоронні роботи на замчищах біля смт Пилява та Зіньків Хмельницької обл. і Трахтемирівському заповіднику Черкаської обл.

У 1987 р. у відділі затвердили тему кандидатської дисертації Л.І. Віноградської «Кахлі Середнього Подніпров'я XIV — середини XVIII ст.», яку вона успішно захистила у травні 1993 р. За темою дисертації дослідниця підготувала до друку монографію, яку, на жаль, і досі не опубліковано через брак коштів.